

TÜSEV ATÖLYE

DERNEKLER İÇİN KAMU YARARI VE VAKIFLAR İÇİN VERGİ MUAFİYETİ STATÜLERİ

Dernekler için Kamu Yararı ve Vakıflar için Vergi Muafiyeti Statüleri bilgi notunda, kamu yararı ve vergi muafiyeti statüleri ile ilgili yasal düzenlemeler, bu statüleri kazanmak için aranan şartlar, takdir yetkisine sahip sorumlu kurumlar ile takdir süreci, Avrupa Birliği ülkelerindeki uygulamalar ile karşılaştırmalı olarak değerlendirilmekte ve bu statülerin daha verimli olmaları için öneriler sunulmaktadır.

@tusev @stkizleme #tusevatolye
facebook.com/tusevtr

TÜSEV
Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı
Third Sector Foundation of Turkey

Bankalar Cad. Minerva Han No:2 Kat:5
34420 Karaköy-İstanbul
Tel: 0212 243 83 07 • Fax: 0212 243 83 05
info@tusev.org.tr • www.tusev.org.tr

DERNEKLER İÇİN KAMU YARARI VE VAKIFLAR İÇİN VERGİ MUAFİYETİ STATÜLERİ

Sivil toplum kuruluşları (STK) için vergi istisna veya muafiyetlerinden yararlanmanın en önemli aracı kamu yararına çalışan dernek veya vergi muafiyetine sahip vakıf statüsüne sahip olunmasıdır. Bu statülerin sağladığı istisnalar ve başvuru ile değerlendirme süreçlerinin gözden geçirilmesi STK'ların mali sürdürülebilirliklerinin sağlanması, kurumsal ve bireysel bağlılığın geliştirilmesi açısından olumlu sonuçlar doğurabilir. Gerçek ve tüzel kişiler, kamu yararı ve vergi muafiyeti statüsüne sahip dernek ve vakıflara bağış yaptıkları takdirde bu bağışları vergi matrahlarından belli sınırlar dahilinde indirebilirler. Türkiye'de gerçek ve tüzel kişilerin vergi muafiyeti olan vakıflara ve kamu yararı statüsü bulunan derneklere yaptıkları bağışlarda uygulanan vergi indirimi %5'dir (kalkınmada öncelikli yerlerde % 10).¹

Mayıs 2017'de derlenen verilere göre, Türkiye'de faaliyet gösteren 5,013 yeni vakıftan sadece 261'i (%5,2) vergi muafiyeti statüsüne sahiptir.² Dernekler için kamu yararı statüsü ise Türkiye genelinde mevcut 110,420 dernekten sadece 389 derneğe (%0.35) sağlanmıştır.³ Bu statülere ilişkin uygulamalar 2014 Türkiye İlerleme Raporu'nda "kamu yararı ve vergi muafiyeti statüleri kısıtlı sayıda STK'ya Bakanlar Kurulu tarafından net olmayan kriterler" doğrultusunda verildiği için Avrupa Komisyonu tarafından ilk kez eleştirilmiştir.⁴

Bu bilgi notunda (1) Yasal düzenlemeler ve kamu yararı tanımı, (2) Kamu yararı ve vergi

muafiyeti statüleri için aranan şartlar, (3) Karar veren sorumlu kurumlar ve takdir süreci bölümlerinde Türkiye'deki mevcut durum, uluslararası örnekler ile karşılaştırılarak her bölüm için öneriler sunulmaktadır.

Yasal Düzenlemeler ve Kamu Yararı Tanımı

Kamu yararı ve vergi muafiyeti statüleri bir mali düzenleme konusudur. Önceden belirlenen kriterleri karşılamaları halinde dernek ve vakıflara verilen bu statüler sivil toplum kuruluşlarına önemli muafiyet ve istisnalar kazandırmaktadır. Bu statüler ve getirdiği vergi muafiyeti ile istisnalar, sivil toplum kuruluşlarının kapasitelerinin geliştirilmesi ve bu kuruluşların çalıştıkları alanlarda daha etkin şekilde faaliyet göstermelerini desteklemek amacıyla teşvik politikası olarak uygulanmaktadır.⁵ STK'ların bu statülere sahip olup olmamaları kamusal destekler konusunda belirleyici hususlardan biridir.⁶

Türkiye'deki mevzuata göre dernek ve vakıfların faaliyet alanları çerçevesinde bir değerlendirme yapılarak kamu hizmeti sunan ve sunmayan dernek ve vakıflar arasında bir ayrıma gidilmiştir. Devlet Denetleme Kurulunun kamuya yararlı dernek statüsüne ilişkin hazırlamış olduğu rapora göre, "Sivil toplum kapsamında kamu yararı, sivil toplum kuruluşlarının hizmet alanlarını ve şeklini belirlemek ve bu kuruluşların kurumsallaşmasını sağlamak için devletin belirli koşulları yerine getirenlere tanıdığı saygınlık ve imtiyaz sağlayan uygulamalar ile mali destekler olarak tanımlanmaktadır."⁷ Türkiye'de kamu yararı statüsü ile ilgili düzenlemelerde göze çarpan bir diğer husus ise dernek ve vakıfların bu statüye sahip olması için aranan şartların farklılık

1 *Bireysel ve Kurumsal Bağışçılar için Yasal ve Vergisel Düzenlemeler Rehberi*. TÜSEV. Erişim tarihi: 16 Mayıs 2017 http://www.tusev.org.tr/usrfiles/files/vergiselkonullarrehberi_web_29_08_13.pdf

2 *Vergi Muafiyeti Tanınan Vakıfların Listesi*. Gelir İdaresi Başkanlığı. Erişim tarihi: 16 Mayıs 2017. <http://www.gib.gov.tr/yarim-ve-kaynaklar/yararli-bilgiler/vergi-muafiyeti-taninan-vakiflarin-listesi>

3 *Kamu Yararı Tanınan Derneklerin Listesi*. Dernekler Dairesi Başkanlığı. Erişim tarihi: 16 Mayıs 2017. <https://www.derneklar.gov.tr/Anasayfalinkler/kamu-yararina-calisan-dernekler.aspx>

4 *Türkiye 2014 yılı İlerleme Raporu*. Avrupa Komisyonu. Erişim Tarihi: 18 Ocak, 2017. http://www.ab.gov.tr/files/ilerlemeRaporlariTR/2014_ilerleme_raporu_tr.pdf

5 *Dernek ve Vakıflara İlişkin Karşılaştırmalı Kamu Yararı Raporu*. TÜSEV. Erişim tarihi: 17 Ocak, 2017. http://tusev.org.tr/usrfiles/files/kamu_yarari_raporu.pdf

6 *Sivil Toplumla Aktif Katılım: Uluslararası Standartlar, Ulusal Mevzuattaki Engeller, Öneriler*. TÜSEV. Erişim tarihi: 17 Ocak, 2017. <http://www.tusev.org.tr/usrfiles/images/MevzuatRapor15.09.15.pdf>

7 *Araştırma ve İnceleme Raporu: Kamuya Yararlı Dernek Statüsünün İrdelenmesi ile Kamuya Yararlı Derneklerle İlgili Yürütülen İş ve İşlemlerin Değerlendirilmesi*. Devlet Denetleme Kurulu. Erişim Tarihi: 18 Ocak, 2017. <https://www.tccb.gov.tr/assets/dosya/ddk32.pdf>

göstermesidir. Bu farklılıklardan en öne çıkanı kamu yararı kavramının içeriğine ilişkindir. Dernekler ve vakıflar için iki ayrı kamu yararı tanımı mevcuttur. Örgütlenme türlerine göre aynı kavramın farklı içeriklerle kullanılması, “kamu yararı” kavramının ve mevzuatın tutarlılığı açısından sorun teşkil etmektedir.

Öneri: Kamu yararına çalışan sivil toplum kuruluşları için kapsayıcı bir tanım yapılarak; vakıf ve dernekler arasındaki farklılıklar ortadan kaldırılmalıdır. Bu statüler belli şartları sağlayan kuruluşların tamamına verilmelidir.

TÜRKİYE'DE KAMU YARARI VE VERGİ MUAFİYETİ AÇISINDAN TEMEL MEVZUAT

Dernekler için kamu yararı statüsü hangi yasal çerçeve ile düzenlenmektedir?	<ul style="list-style-type: none"> • Dernekler Kanunu • Dernekler Yönetmeliği 49. maddesi
Vakıflar için vergi muafiyeti statüsü hangi yasal çerçeve ile düzenlenmektedir?	<ul style="list-style-type: none"> • 4962 Sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması ve Vakıflara Vergi Muafiyeti Tanınması Hakkında Kanun • Vakıflara Vergi Muafiyeti Tanınması Hakkında Genel Tebliğ (Seri No: 1, 2 ve 3)

Kamu Yararı ve Vergi Muafiyeti Statülerini Kazanmak İçin Aranılan Şartlar

Dernekler Kanununa göre dernekler, amaçlarının ve bu amaçları gerçekleştirmek üzere giriştikleri faaliyetlerinin topluma yararlı sonuçlar verecek nitelikte ve ölçüde olması ve üyelerinin dışında yerel veya ulusal düzeyde toplumun ihtiyaç ve sorunlarına yönelik çözümler üretecek ve toplumsal gelişmeye katkı sağlayacak nitelikte olması halinde kamuya yararlı olarak kabul edilmektedirler. Dernekler açısından kabul edilen kamu yararı tanımı net olmadığından bu statüye karar vermeye yetkili kamu görevlilerine geniş bir takdir yetkisi vermektedir. Bu muğlak tanım idareye yol gösterme konusunda yetersiz kalabileceği gibi keyfi uygulamaları da beraberinde getirme riski taşımaktadır. Daha net ve objektif kriterlere bağlı, kısıtlama amacı içermeyen bir tanım yapılması gerekmektedir.⁸

Devlet Denetleme Kurulunun Türkiye’de kamuya yararlı dernek statüsünü incelediği raporunda “Etkin bir devlet-sivil toplum işbirliği kurulabilmesi ve devlet-sivil toplum ilişkilerinin sınırının belirlenebilmesine olanak

sağlayan bir kamu yararı tanımlamasının olmadığı ve kamu yararı müessesinin hangi amaçları ve faaliyetleri kapsadığı konusunda mevzuatımızda yeterince açıklık bulunmadığı” yönünde değerlendirmeler yer almaktadır.⁹

4962 sayılı Kanuna göre vakıfların vergi muafiyetine hak kazanması için sağlık, sosyal yardım, eğitim, bilimsel araştırma ve geliştirme, kültür ve çevre koruma ile ağaçlandırma konularında faaliyette bulunmayı amaç edinmesi ve bu faaliyetlerinin kamuya açık ve devletin kamu hizmeti yükünü azaltıcı etki yapacak düzeyde olması gerekmektedir. Vakıflar için söz konusu olan düzenlemede sayılan faaliyet alanları çok kısıtlıdır; örneğin insan hakları ve hukuk gibi pek çok alan kapsama dahil edilmemiştir.¹⁰

⁸ Sivil Toplum Aktif Katılım: Uluslararası Standartlar, Ulusal Mevzuattaki Engeller, Öneriler. TÜSEV. Erişim tarihi: 17 Ocak, 2017. <http://www.tusev.org.tr/usrfiles/images/MevzuatRapor.15.09.15.pdf>

⁹ Araştırma ve İnceleme Raporu: Kamuya Yararlı Dernek Statüsünün İrdelenmesi ile Kamuya Yararlı Derneklerle İlgili Yürütülen İş ve İşlemlerin Değerlendirilmesi. Devlet Denetleme Kurulu. Erişim Tarihi: 18 Ocak, 2017. <https://www.tccb.gov.tr/assets/dosya/ddk32.pdf>

¹⁰ Sivil Toplum Aktif Katılım: Uluslararası Standartlar, Ulusal Mevzuattaki Engeller, Öneriler. TÜSEV. Erişim tarihi: 17 Ocak, 2017. <http://www.tusev.org.tr/usrfiles/images/MevzuatRapor.15.09.15.pdf>

KAMU YARARI OLARAK TANIMLANAN FAALİYETLER: ULUSLARARASI ÖRNEKLER¹¹

Birçok ülke kamu yararı sayılan faaliyet listesini genel ifadeler veya açık hükümler ile belirtmektedir. Ancak kamu yararı açısından faaliyet alanları ile ilgili hiçbir kısıt bulunmayan ülkeler de vardır.

Avusturya, Bulgaristan, İrlanda ve Hollanda'da amatör spor faaliyetlerini destekleyen kuruluşlar kamu yararı statüsü edinmeye hak kazanamazlar.

Sivil haklar ve insan hakları ile ilgili faaliyet alanlarını kamu yararı olarak kabul etmeyen ülkeler: Bulgaristan, Malta, İrlanda, Türkiye ve Karadağ

Her türlü ayrımcılığın önlenmesi ile ilgili faaliyet alanları kamu yararı olarak kabul edilmeyen ülkeler: Bulgaristan, Malta, İsveç, Arnavutluk, Karadağ ve Türkiye

Faaliyet alanı ile ilgili kısıt bulunmayan ülkeler: Danimarka, Estonya, Finlandiya, Yunanistan, Macaristan, Litvanya, Lüksemburg, Polonya, Portekiz, Romanya, Slovenya, İspanya, İngiltere, Norveç ve Rusya

Türkiye'de, vakıflar için vergi muafiyeti statüsü edinmek açısından coğrafi sınırlamalar da mevcuttur.¹¹ Bu statüyü edinmek isteyen vakıfların ülke genelinde kamu yararına faaliyetlerde bulunması gerekmektedir. Türkiye gibi büyük bir ülkede, ülke genelinde faaliyetler yürütmek hem gerektiğinden fazla bir yükümlülük getirir, hem de uygulanması her zaman mümkün ve gerekli olmayabilir. Örneğin, belirli bir şehirde veya bölgede deprem sonrası insani yardım sağlamak üzere kurulmuş olan kar amacı gütmeyen bir kuruluşun veya kirlenmiş bir nehri temizleme faaliyetine katılmış olan bir çevre örgütünün kamu yararına kuruluş statüsünü elde etmesi, bu sınırlamalar dolayısıyla engellenmektedir. Benzer şekilde şart öne süren başka Avrupa Birliği (AB) ülkesi bulunmamaktadır. AB örnekleri incelendiğinde, kamu yararı kapsamı ve tanımı hak sahiplerine odaklanarak

belirlenmektedir. İngiltere'de, yardım almaya uygun kişilerin halk veya toplumun yeterli bir kesimini oluşturacak nitelikte büyük bir grup teşkil etmeleri öngörülmektedir. Polonya'da, kamu yararına faaliyetlerin hedefi toplumun her kesimi veya bilhassa yaşam zorluğu veya mali sıkıntı içerisinde bulunan şahısların oluşturduğu ve toplumun diğer kesimi ile ilişkili gruplardır.¹²

¹¹ *Comparative Highlights of Foundation Laws* (Vakıflar Mevzuatlarının Karşılaştırmalı Değerlendirilmesi: Avrupa'daki Vakıfların Tabii Olduğu Yasal ve Vergisel Düzenlemeler 2015 Raporu), 2015, European Foundation Centre. Erişim tarihi: 17 Ocak, 2017. http://efc.issuelab.org/resource/comparative_highlights_of_foundation_laws_the_operating_environment_for_foundations_in_europe_2015

¹² *Dernek Ve Vakıflara İlişkin Karşılaştırmalı Kamu Yararı Raporu*. TÜSEV. Erişim tarihi: 17 Ocak, 2017. http://tusev.org.tr/usrfiles/files/kamu_yarari_raporu.pdf

TÜRKİYE'DE DERNEKLER İÇİN KAMU YARARI VE VAKIFLAR İÇİN VERGİ MUAFİYETİ STATÜLERİ İÇİN ARANAN ŞARTLAR		
	Dernekler için “Kamu Yararı Statüsü” edinmek için şartlar ¹³	Vakıflar için “Vergi Muafiyeti Statüsü” edinmek için şartlar ¹⁴
Faaliyet süresi	<ul style="list-style-type: none"> En az 1 yıl süre ile faaliyette bulunuyor olması. 	<ul style="list-style-type: none"> En az 1 yıl süre ile faaliyette bulunuyor olması. Mal varlığı ve gelir tutarı başvurunun yapıldığı yıl için geçerli olan hadlerin iki katını aşan vakıfların vergi muafiyetine ilişkin başvurularında asgari bir yıl faaliyette bulunmuş olma şartının yerine asgari 6 ay faaliyette bulunuyor olması.
Mali yükümlülükler	<ul style="list-style-type: none"> Son bir yıl içindeki, 2017 yılı için belirlenen tutar olan 116.617,00 TL'yi geçen alım ve satım işlemlerinin rekabet koşullarına uygun yapılması. Yıl içinde elde ettiği gelirin en az yarısının bu amaçla harcanması. Sahip olduğu mal varlığının ve yıllık gelirinün tüzüğünde belirtilen amacı gerçekleştirecek düzeyde olması. 	<ul style="list-style-type: none"> (2017 yılı için) Faaliyet Süresi En Az 1 Yıl Olan Vakıflar için; en az 990.000,00 TL gelir getirici mal varlığına ve en az 90.000,00 TL yıllık gelire sahip olmaları. Faaliyet Süresi 6 Ay Olan Vakıflar için; en az 1.980.000,00 TL gelir getirici mal varlığına ve en az 180.000,00 TL yıllık gelire sahip olmaları. Yıllık gelirin tespitinde; genel ve özel bütçeli idareler[in] bütçelerinden yapılan yardımlar ile bağış niteliğindeki gelirler dikkate alınmaz.
Amaç	<ul style="list-style-type: none"> Amaç ve gerçekleştirdiği faaliyetlerin, üyelerinin dışında yerel veya ulusal düzeyde toplumun ihtiyaç ve sorunlarına yönelik çözümler üretecek ve toplumsal gelişmeye katkı sağlayacak nitelikte olması. 	<ul style="list-style-type: none"> Faaliyet konusu olarak sağlık, sosyal yardım, eğitim, bilimsel araştırma ve geliştirme, kültür ve çevre koruma ile ağaçlandırma konularından birisi veya birden fazlası ile ilgili olarak faaliyette bulunmayı amaç edinmiş olması. Vergi muafiyeti talebinde bulunacak vakfın bu faaliyetlerinin kamuya açık ve devletin kamu hizmeti yükünü azaltıcı etki yapacak düzeyde olması.
Coğrafi alan		<ul style="list-style-type: none"> Belli bir yöre veya belli bir kitleye hizmeti amaçlayan vakıflara vergi muafiyeti tanınmamaktadır.

¹³ *Kamu Yararına Çalışan Dernek Statüsü*. Dernekler Dairesi Başkanlığı. Erişim tarihi: 18 Ocak, 2017. <https://www.dernekle.gov.tr/tr/AnasayfaLinkler/sss/kamu-yararına-calisan-dernek.aspx>

¹⁴ *Vergi Muafiyeti İçin Başvuruda Bulunacak Vakıflara Yönelik Açıklamalar*. Gelir İdaresi Başkanlığı. Erişim tarihi: 18 Ocak, 2017. <http://www.gib.gov.tr/node/237/pdf>

Öneri: Kamu yararı statüsünü almaya hak kazandırıcı faaliyet alanları mevcut durumda olduğu gibi dar ve sınırlı değil, gelecekte oluşabilecek ihtiyaçlar da düşünülerek mümkün olduğu kadar geniş ve esnek tutulmalıdır. Faaliyet alanlarının belirlenmesinde sosyal bir hukuk devleti olmanın devlete getirdiği yükümlülükler, Anayasa’da yer alan hak ve özgürlükler ve taraf olunan insan hakları sözleşmeleri göz önüne alınarak daha kapsayıcı ve bu sayede idarenin takdir yetkisinin alanını belirleyen bir düzenleme yapılmalıdır. Sınırlayıcı yaklaşımı engellemek için ise yapılacak düzenlemeye “kamu yararını desteklemek veya teşvik etmek üzere yürütülen herhangi bir diğer faaliyet” veya benzeri bir ifade eklenmesi yerinde olacaktır. Buradaki “kamu yararı” ifadesinden kamu yararı statüsüne ilişkin şartları yerine getirmek değil toplumun yararına olan faaliyetleri gerçekleştirmek anlaşılmalıdır.

Karar Veren Sorumlu Kurumlar ve Takdir Süreci

Kuruluşların kamu yararına çalışan kuruluş statüsü almasını “kim yeterli görüyor, kim karar veriyor” sorusu, kamu yararına çalışan kuruluşlar ve tüm sektör açısından kritik bir anlam ifade etmektedir. Karar makamı, kamu yararı statüsü vermek ve bunu gerektiğinde iptal etmek üzere yetkilendirilmiş olup, bazı ülkelerde aynı zamanda kamu yararına çalışan kuruluşların çalışmalarının gözetiminden ve desteklenmesinden de sorumludur. Karar makamı, kuruluşlara kamu yararı statüsü vermek suretiyle onları devlet teşviki (genellikle vergi istisnası) ve hesap verme yükümlülüğü gibi bazı gereksinimleri öngören düzenlemelere tabi tutar.¹⁵

Türkiye özelinde, Devlet Denetleme Kurulunun 2010 yılı raporunda kamu yararı kavramının tanımının belirsizliğinin sonucu olan sorunlara değinilerek, “Kamu yararı statüsünün kazanılması sürecinde, bakanlıkların düzenlemelerinde farklılıklar bulunması ve statüyü belirleyen kriterlerin sınırlı maddi ölçütlere dayanması nedeniyle kamu yararı statüsünün objektif ve kamu yararı statüsüne uygun bir çerçevede verilmediği tespit edilmiştir.” ifadeleri yer almaktadır.¹⁶

Takdir yöntemi açısından bakıldığında, derneklerin kamuya yararlı olup olmadıkları konusunda ilk görüşü valilik vermektedir. Valilik görüşü İçişleri Bakanlığına gönderilmektedir. Sonrasında ilgili bakanlıkların ve Maliye Bakanlığının görüşü alınıp İçişleri Bakanlığının teklifi ile Bakanlar Kurulu derneğe kamu yararına çalışan dernek statüsünün verip verilmeyeceğine karar vermektedir.

TÜRKİYE’DE “KAMU YARARINA ÇALIŞAN DERNEK STATÜSÜ” İÇİN ŞARTLAR NE ŞEKİLDE VE KİM TARAFINDAN TESPİT EDİLİYOR?

1. Dernekler, başvurularını mülki idare amirliğine yaparlar.
2. Kamu yararına çalışan derneklerin başvurusu, valilik görüşü ile birlikte bir ay içinde Bakanlığa gönderilir. Valilik görüşünde derneğin amacının ve faaliyetlerinin topluma yararlı sonuçlar verecek nitelikte ve ölçüde olup olmadığı yönünde değerlendirmesi yer alır.
3. İlgili bakanlıkların ve Maliye Bakanlığının görüşü alınır.
4. İçişleri Bakanlığının teklifi ve Bakanlar Kurulu kararı ile dernek kamu yararına çalışan derneklerden sayılır.
5. Karar Bakanlıkça ilgili valiliğe bildirilir ve valilik tarafından başvuru sahiplerine bilgi verilir. Başvurusu reddedilenler buna ilişkin gerekçe ile birlikte ilgili valiliğe bildirilir ve valilik tarafından başvuru sahiplerine bilgi verilir.

¹⁵ Dernek ve Vakıflara İlişkin Karşılaştırmalı Kamu Yararı Raporu. TÜSEV. Erişim tarihi: 17 Ocak, 2017.

¹⁶ Araştırma ve İnceleme Raporu: Kamuya Yararlı Dernek Statüsünün İrdelenmesi ile Kamuya Yararlı Derneklerle İlgili Yürütülen İş ve İşlemlerin Değerlendirilmesi. Devlet Denetleme Kurulu. Erişim Tarihi: 18 Ocak, 2017. <https://www.tccb.gov.tr/assets/dosya/ddk32.pdf>

Vergi muafiyeti talebinde bulunan vakfın bu faaliyetlerinin kamuya açık ve devletin kamu hizmeti yükünü azaltıcı etki yapacak düzeyde olup olmadığının tespit edilmesi gerekmektedir. Vakıfların vergi muafiyeti talepleri ile ilgili ilk değerlendirme Maliye Bakanlığı tarafından gerçekleştirilmektedir. Ardından, vakfa vergi muafiyeti tanınıp tanınmayacağı konusunda Vakıflar Genel Müdürlüğünün ve vakıf resmi senedinde amaç edinilen konulara göre ilgili diğer kuruluşların görüşleri alınmaktadır. Vakıflara Maliye Bakanlığının önerisi üzerine Bakanlar Kurulu tarafından vergi muafiyeti tanınmaktadır.

TÜRKİYE'DE VAKIFLAR İÇİN "VERGİ MUAFİYETİ STATÜSÜ" İÇİN ŞARTLAR NE ŞEKİLDE VE KİM TARAFINDAN TESPİT EDİLİR?

1. Maliye Bakanlığı tarafından ilk değerlendirme yapılır.
2. Vakfa vergi muafiyeti tanınıp tanınmayacağı konusunda Vakıflar Genel Müdürlüğünün ve vakıf resmi senedinde amaç edinilen konulara göre ilgili diğer kuruluşların görüşleri alınır.
3. Olumlu görüş verilirse veya vergi muafiyeti verilmesinde sakınca bulunmadığı bildirilirse, vakfın faaliyetleri ve hesapları bir merkezi denetim elemanına incelettilir. Bu görüşlerde vakfın kurulduğu tarihten itibaren vergi muafiyeti talebinde bulunduğu tarihe kadarki faaliyetleri ile devletin kamu hizmeti yükünü ne ölçüde azalttığının raporlanması beklenmektedir.
4. Olumlu görüş verilirse veya vergi muafiyeti verilmesinde sakınca bulunmadığı bildirilirse, vakfın faaliyetleri ve hesapları Maliye Bakanlığı tarafından denetlettilir.
5. Denetim sonucu düzenlenen raporun da olumlu olması halinde bu rapor, vakıf resmi senedinin ve başvuru dilekçesinin birer örneği, Bakanlığın bu konudaki görüşünü içeren bir yazı ile Bakanlar Kurulundan vergi muafiyeti kararı alınmak üzere Başbakanlığa gönderilir.

Sürecin hem dernekler hem vakıflar hem de kamu kurumları açısından uzun zaman gerektirdiği ve fazlasıyla zahmetli olduğu görülmektedir. Kararı Bakanlar Kurulunun veriyor olması Kurulun iş yükünü gereksiz şekilde artırdığı gibi, Bakanlar Kurulunun siyasi bir makam olması kararların objektif olması önünde bir engel teşkil etmekte ve az sayıda kuruluşun bu statüye sahip olmasına sebep olmaktadır.

Aşağıda yer alan tablodan görüleceği üzere, AB ülkelerinde kamu yararı statüsünü tespit etme yetkisi vergi makamları, mahkemeler, bakanlıklar, çeşitli siyasi otoriteler veya bağımsız komisyonlar tarafından verilmektedir. Kamu yararına ilişkin kararlar hükümet, mahkemeler veya bakanlık tarafından verildiği bir diğer modelde ise sivil toplum temsilcileri ve uzmanların da üyesi olduğu kamu yararı komisyonlarının görüşüne başvurulmaktadır. Tabloda özetlendiği gibi tüm modellerin avantaj ve dezavantajları bulunmaktadır.

KAMU YARARINI TESPİT EDEN YETKİLİ KURUMLAR: ÜLKE ÖRNEKLERİ ¹⁷			
Kamu yararı statüsünü sağlayan sorumlu kurum	Avantajlar	Dezavantajlar	Ülke örnekleri
Vergi makamları	<ul style="list-style-type: none"> İdari kolaylıklar 	<ul style="list-style-type: none"> Vergi uzmanları tarafından sınırlı uzmanlık yaklaşımı ile değerlendirmelerin yapılması riski Vergi gelirlerini artırmaktan sorumlu kuruma vergi istisnaları getiren kamu yararı statüsü verilecek kuruluşları tespit etmek görevi verildiği için çıkar çatışmalarının ortaya çıkması 	<ul style="list-style-type: none"> Almanya Arnavutluk Danimarka Finlandiya Hollanda İrlanda İsveç İtalya Portekiz Yunanistan
İlgili Bakanlık	<ul style="list-style-type: none"> Verilen kararların tutarlı olması Uzmanlaşmış birimlerin oluşturulması 	<ul style="list-style-type: none"> Kararların keyfi şekilde alınması ya da siyasi olması riski Sınırlı bir uzmanlık yaklaşımı ile değerlendirmelerin yapılması riski 	<ul style="list-style-type: none"> Bulgaristan¹⁸ Romanya¹⁹
Mahkemeler	<ul style="list-style-type: none"> Tüzel kişilik almak için başvuru yaparken aynı anda bu statüler için de başvuru yapılabilmesi Ülkenin her yerinde başvuru yapabilme imkanı 	<ul style="list-style-type: none"> İş yoğunluğu olan dönemlerde, tasdik ve/veya tescil işlemlerinin uzun sürebilmesi Kamu yararı ile ilgili uzmanlık gerektiren incelemelerde mahkemelerin yetersiz kalma riski Merkezi bir karar alma mekanizması yerine karar verme yetkisinin mahkemelere verilmesi durumunda kararlardaki tutarlılığın zayıflaması riski 	<ul style="list-style-type: none"> Çek Cumhuriyeti Fransa²⁰ Yunanistan²¹ Macaristan Polonya
Bakanlar Kurulu veya Hükümet Kararnameleri		<ul style="list-style-type: none"> Siyasi esaslı kararların alınma riski Şeffaf olmayan karar alma süreçlerinin ortaya çıkma riski 	<ul style="list-style-type: none"> Belçika²² Lüksemburg²³ Türkiye

¹⁷ Aşağıdaki kaynaklardan derlenmiştir:

A Comparative Overview Public Benefit Status in Europe (Avrupa'da Kamu Yararı Statüsü ile İlgili Karşılaştırmalı Rapor). European Center for Not-for-Profit Law (Avrupa Kar Amacı Gütmeyen Kuruluşlar Hukuk Merkezi). [Erişim tarihi: 19 Ocak, 2017]. http://www.civiljogok.hu/sites/default/files/comparative_overview_public_benefit_status.pdf

Dernek Ve Vakıflara İlişkin Karşılaştırmalı Kamu Yararı Raporu. TÜSEV. [Erişim tarihi: 17 Ocak, 2017]. http://tusev.org.tr/usfiles/files/kamu_yarari_raporu.pdf

¹⁸ Bulgaristan'da mahkemeler sadece Kar Amacı Gütmeyen Kuruluşların tescilinden sorumludur. Kamu yararı statüsü kazanılması için gerekli işlemler ise Adalet Bakanlığı tarafından gerçekleştirilmektedir. Bakanlıklar tarafından kamu yararına faaliyetlerin değerlendirilmesi sırasında ihtisas sahibi olmalarını öngörmekte ise de, çeşitli dezavantajları vardır. Çevre alanında stratejik davalama ile savunuculuk çalışmaları yürüten bir kar amacı gütmeyen bir kuruluşun tasdik/tescil için Çevre Bakanlığı'na başvurusu çeşitli sorunları beraberinde getirebilir. Bakanlıklar arasında karar verme aşamasındaki belirgin tutarsızlıklar olabilir. Romanya'da kanun, yeterliliği belirleyecek kriterlerin oluşturulması bakanlıklara bırakılmış olmasına rağmen, bakanlıklar bu kriterleri önceden belirlemediği ve yapılan tespitler farklılıklar gösterdiği için kriterlerde tutarsızlıklar ortaya çıkmıştır.

¹⁹ Romanya'da kamu yararı statüsü ile ilgili karar yetkisi farklı bakanlıklara bırakılmıştır.

²⁰ Fransa'da Danıştay (Conceil d'Etat), en yüksek İdare Mahkemesi olup, dernek ve vakıflara kamu yararı statüsü veren bir karar makamıdır.

²¹ Yunanistan'da kar amacı gütmeyen her kuruluş hem tüzel kişilik hem de kamu yararı statüsü almak için mahkemelere aynı anda müracaat edebilmektedir.

²² Bazı ülkelerde kamu yararı statüsü hükümet kararnameleri yoluyla verilmektedir. Örneğin Belçika'da kültürel faaliyetlerde bulunan kuruluşlar, kraliyet kararı ile kamu yararı statüsü kapsamına alınır.

²³ Lüksemburg'da kamu yararı statüsü Adalet Bakanlığı'na yapılacak başvurudan sonra Büyük Dukalık Kararnamesi ile verilir.

KAMU YARARINI TESPİT EDEN YETKİLİ KURUMLAR: ÜLKE ÖRNEKLERİ (DEVAM)			
Bağımsız Komisyonlar	<ul style="list-style-type: none"> • Siyasi müdahaleden uzak kararlar alınması • Komisyon içerisindeki ihtisas kadroları tarafından alınan kararlarda tutarlılık olması 	<ul style="list-style-type: none"> • Komisyonu oluşturmanın ve devam ettirmenin maliyetli olması • Merkezi bir organ oluşturmanın gerekli olması 	<ul style="list-style-type: none"> • İngiltere ve Galler • Moldova
Kamu Yararı Komisyonu ve Kamu kurumlarının ortak çalışma modeli	<ul style="list-style-type: none"> • Sivil toplum ve kamu temsilcilerinin kamu yararı komisyonu çalışmalarında bir araya gelerek sivil toplumun mali kapasitesi ile ilgili ortak bir strateji ortaya koyma imkanı • STK temsilcileri veya uzmanların kamu kurumu temsilcileri ile arasında düzenli iletişim olması ve bilgi alışverişinde bulunulması 	<ul style="list-style-type: none"> • STK'ları temsilen komisyonda yer alan üyelerin seçim sürecinde ortaya çıkabilecek çıkar çatışmaları • Sivil topluma güvenin düşük olduğu ve sivil toplum-kamu işbirliği mekanizmalarının yerleşik olmadığı durumlarda Komisyon görüşünün dikkate alınmama riski 	<ul style="list-style-type: none"> • Letonya (vergi makamı kamu yararı komisyonuna danışır) • Polonya (mahkemeler kamu yararı komisyonu kararını göz önüne alır) • Estonya (Hükümet kamu yararı komisyonuna danışır)

Öneriler

- *Kamu yararı statüsü Bakanlar Kurulu gibi ulaşılması güç ve netice itibarıyla siyasi bir makam değil, her kuruluşun rahatlıkla ulaşabileceği, bağımsız bir kuruluş tarafından verilmelidir.*
- *Bürokrasiyi ve uygulama farklılıklarını azaltmak için karar verecek tek bir merci belirlenmelidir ve bu merci tüm dernek ve vakıflar için aynı olmalıdır.*
- *Başvuru mercileri tercihen özerk bir kuruluş veya ilgili bakanlıklar bünyesinde oluşturulmuş bağımsız uzmanlardan oluşan bir kurul olmalıdır. Bu kurulun inceleme süresi ve başvuruların sonuçlanması bir takvime bağlanmalıdır.*
- *Bağımsız bir kurum veya bir kurul oluşturulmaması halinde en azından, ilgili bakanlıkların bağımsız bir danışma kurulundan görüş alması ve bu görüş dikkate alınarak karar verilmesi yönünde bir düzenleme yapılması olumlu olacaktır.*